

Politiets arbeid mot menneskehandel

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2020

Kand.nr.: 936

Antall ord: 6526

Innhold

1.0 Innledning.....	3
1.1 Valg av tema.....	3
1.2 Problemstilling.....	4
1.3 Avgrensning.....	5
1.3.1 Gangen i oppgaven.....	6
2.0 Metode.....	7
2.1 Valg av metode.....	7
2.2 Litteratursøk.....	8
2.3 Forforståelse.....	8
3.0 Hoveddel.....	10
3.1 Begrepsavklaringer.....	10
3.1.1 Menneskehandel – å utnytte.....	10
3.1.2 Organisert kriminalitet.....	10
3.1.3 Menneskesmugling – forskjellen mellom menneskehandel og -smugling.....	10
3.1.4 Hallikvirksomhet, prostitusjon og sexkjøpsloven.....	11
3.1.5 Forebygging - Kunnskapsbasert politiarbeid.....	11
3.2 Globalisering.....	12
3.3 Bakmenn og nettverk - menneskehandlere.....	13
3.4 Politiets forebyggende arbeid via media og på internett.....	15
3.5 Sexkjøpsloven og forebyggende politiarbeid.....	18
3.5.1 Gatemarked og innemarked.....	19
4.0 Avslutning.....	21
5.0 Litteraturliste.....	22

1.0 Innledning

1.1 Valg av tema

Menneskehandel er ikke noe nytt fenomen (Shelley, 2010, s. 12). I 1921 innkalte forgjengeren til FN – The League of Nations – til det første internasjonale møtet om «hvitslaveri» og menneskehandel av kvinner og barn, og rapporten som ble publisert viste mange likhetstrekk med dagens diskusjoner rundt menneskehandel (Franko, 2017, s. 228). I tillegg nevner Jahnsen (2014, s. 143) både Kvinnekonvensjonen fra 1979 som snakker om prostitusjon som vold mot kvinner og knyttet slikt til slaveri, og FN-konvensjonen av 1949 mot handel med mennesker og utnyttelse av andres prostitusjon. Som vi ser har menneskehandel pågått over lang tid, selv om enkelte medier framstiller det som et nytt fenomen og en del litteratur på feltet kan gi et slikt inntrykk.

Menneskehandel er forbudt, i straffeloven utdypes hva som er forbudt. I straffeloven (2005) § 257 listes det opp flere utnyttelsesformer. Jeg har valgt å se nærmere på utnyttelse til prostitusjon i menneskehandel. Bakgrunnen for mitt valg av tema startet med menneskehandel-saken på Skarnes i 2016. Jeg var politistudent i praksis på Skarnes i 2016/2017. Skarnes-saken kom for retten i løpet av mitt praksisår, og jeg fikk være med en dag i retten.

I retten kom det frem at en av jentene hadde anmeldt huseieren for vold, og etterforskningen avdekket at det dreide seg om utnyttelse til prostitusjon i menneskehandel. Jentene bodde i en leilighet på Skarnes, de ble sendt til Oslo for å selge seksuelle tjenester på gata. Jentene var opprinnelig fra Bulgaria, det samme var menneskehandlerne. Menneskehandlerne var et nettverk av familiemedlemmer. Personen som politiet og påtalemyndigheten antok var hovedmannen bak nettverket fikk de ikke tak i. Han reiste til et annet land, uten utleveringsavtale, før eller i løpet av etterforskningen.

Menneskehandel-paragrafen tar sikte på å straffe både bakmenn og de som står for selve utnyttelsen. Straffebestemmelsen er omfattende, den kan ramme flere ledd i omsetningen av menneskehandel, også de som nyter fordeler av og fremmer menneskehandel (Jahnsen, 2014, s. 143).

Menneskehandel kan defineres slik:

Menneskehandel forekommer når en person ved hjelp av vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd utnytter noen til prostitusjon eller andre seksuelle formål, tvangsarbeid og tvangstjenester, herunder tigging, krigstjeneste i fremmed land eller fjerning av vedkommendes organer, med det formål å oppnå økonomisk vinning eller andre fordeler (Rosa, 2019).

Rosa-prosjektets definisjonen av menneskehandel framgår av Palermo-protokollen og straffeloven (2005) § 257. Palermo-protokollen er FN konvensjonens protokoll for å forebygge, bekjempe og straffe menneskehandel, og særlig beskytte kvinner og barn, mot grenseoverskridende og organisert kriminalitet (Rosa, 2019; Fredriksen, 2017, s. 193; Doezema, 2007, s. 209; Jahnsen, 2014, s. 142-143). Menneskehandel bryter med de grunnleggende menneskerettighetene og er grov kriminalitet som rammer ofrene svært hardt (Politiet, 2020).

Det er verdt å merke seg lovendringen på 2000-tallet, hvor fokus endrer seg fra straff og forbrytelse, til vern av offer. Den gamle straffebestemmelsen mot menneskehandel i straffeloven (1902) var plassert under kapittel 21 «Forbrydelser mod den personlige Frihed». I straffeloven (2005), med ikrafttredelse i 2015, er bestemmelsen mot menneskehandel plassert i kapittel 24 «Vern av den personlige frihet og fred». Det verdt å merke seg den språklige overgangen fra forbrytelser mot enkeltpersoners frihet, til retten til beskyttelse og vern mot forbrytelser mot personlig frihet og fred (Jahnsen, 2014, s. 144-145).

Politiet skal blant annet gjennom forebyggende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets innsats for å verne om borgernes rettssikkerhet, trygghet og for øvrig den alminnelige velferden (politiloven, 1995, § 1, 2. ledd). Politiets oppgaver er ifølge politiloven § 2 blant annet å forebygge kriminalitet, avdekke og stanse kriminell virksomhet og å yte hjelp til personer som er i fare.

For å kunne hjelpe personer som blir utnyttet til prostitusjon i menneskehandel, samt forebygge at personer utnyttes til prostitusjon kan det være nødvendig at politiet får mer kunnskap om muligheter og utfordringer det er med politiets arbeid på området. Jeg vil derfor drøfte politiets muligheter og utfordringer i arbeidet med å forebygge at personer utnyttes i menneskehandel i Norge.

1.2 Problemstilling

Hvilke muligheter og utfordringer har politiet i arbeidet med å forebygge at personer utnyttes til prostitusjon i menneskehandel i Norge?

1.3 Avgrensning

I straffeloven § 257 (2005) er det definert hva som skal forstås med utnyttelse til menneskehandel. Her listes blant annet utnyttelse til arbeid, salg av organer og utnyttelse til prostitusjon.

Jeg velger i denne oppgaven å fokusere på utnyttelse til prostitusjon av personer over 18 år, fordi det framkommer i norske domsavsigelser at det så langt er ikke-norske borgere som er offer for utnyttelse prostitusjon. Erfaringer i Norge tilsier at det i hovedsak er utenlandske kvinner over 18 år som utnyttes i prostitusjon i Norge, men menneskehandel behøver ikke å involvere grensekryssing for å omfattes av loven (Justis- og beredskapsdepartementet, 2016).

Menneskehandlerne, også kalt bakmenn og nettverk, kan bestå av flere ledd. Slike ledd kan ifølge Palermo-protokollen blant annet være det å rekruttere, transportere eller motta personen, eller på annen måte medvirke til utnyttelsen av personen (Justis- og politidepartementet, 2002). Alle fasene ved utnyttelse til menneskehandel straffbare, også det å kjøpe tjenesten (Straffeloven 2005, § 257 og § 316). I oppgaven kommer jeg generelt inn på bakmenn, men jeg vil også ta for meg det siste leddet kjøp av seksuelle tjenester.

Jeg fokuserer ikke på mindreårige offer, fordi mindreårige beskyttes av strengere regelverk (Straffeloven 2005, §§ 257 og 258). Er personen som utnyttes under 18 år, anses det som menneskehandel «uavhengig av om vold, trusler, misbruk av sårbarsituasjon eller annen utilbørlig atferd er anvendt» (Straffeloven 2005, § 257, 3.ledd). Menneskehandel straffes med fengsel inntil 6 år (Straffeloven, 2005, § 257) og inntil 10 år for grov menneskehandel (Straffeloven, 2005, § 258). Grov menneskehandel er særlig aktuelt dersom offeret var under 18 år. Valgene omkring regelverk gjorde jeg fordi jeg ikke skriver en juridisk oppgave, og fordi oppgaven har en ordbegrensning. Derfor valgte jeg også bort internasjonalt regelverk, selv om internasjonalt regelverk er viktig i forbindelse med forebygging av menneskehandel internasjonalt.

Jeg vil fokusere på politiets arbeid med å forebygge at lovbrytere utnytter personer til prostitusjon i Norge, samtidig framkommer det at menneskehandler-nettverket ofte strekker seg over landegrensener, hvilket kan gjøre politiets arbeid mot menneskehandel utfordrende.

Jeg ønsker å fokusere på hvordan utnyttelse til prostitusjon kan forebygges, fordi det også er alvorlig krenkelser av de utnyttedes menneskerettigheter, til dels tortur, og menneskehandel utfordrer noen grunnleggende verdier i Norge, for eksempel korrupsjon og illegalt pengemarked. Å forebygge utnyttelse til prostitusjon kan gjøre menneskehandel mindre lukrativt for menneskehandlerne. Som vi skal se i kapitlet om sexkjøpsloven kan straffesaksarbeid og forebygging ofte henge sammen (Swahn, 2009).

Organisasjoner som arbeider med ofre for menneskehandel er en mulig samarbeidsaktør for politiet, men jeg valgte bort dette fordi oppgaven har en ordbegrensning.

I denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på kunnskapsbasert politiarbeid. For å kunne forebygge kriminalitet og øke personers trygghet må politiet ha kunnskap om kriminaliteten og utsattheten for lovbrudd (Lie, 2015). Dette innebærer at politiet må ha kunnskap om menneskehandel. Kunnskapsbasert politiarbeid er valgt fordi menneskehandel framstår som meget omfattende. Det kreves kunnskap om hvordan menneskehandler-nettverket er organisert, samt ofrene og deres situasjon, for å forebygge menneskehandel på best mulig måte.

Det finnes flere modeller for forebyggende politiarbeid, som kan være relevante for forebygging av menneskehandel, blant annet lokalorientert politiarbeid (Lie, 2015). Disse modellene skal ikke drøftes på grunn av oppgavens ordbegrensning. Selv om man får best forebyggende praksis ved å kombinere strategier og skreddersy tiltak ut fra den konkrete utfordringen (Lie, 2015, s. 16).

1.3.1 Gangen i oppgaven

For å belyse min problemstilling, vil jeg starte med noen sentrale begrep og forklare disse. Kapittel 3.2 handler om hvordan menneskehandel kan påvirkes av globalisering. Jeg ønsker å vise hvordan kunnskapsbasert politiarbeid er viktig ved forebygging av menneskehandel, for eksempel ved at politiet bør inneha, og tilegne seg kunnskap om hvordan verden er i utvikling.

Kapittel 3.3 handler om lovbrøtteren, de som rekrutterer, organiserer og utnytter ofrene. De som blir omtalt som menneskehandlerne. Jeg fant svært lite forskning om menneskehandlere, derfor er kapitlet beskrivende mer enn drøftende omkring omfanget bak utnyttelse til prostitusjon, og hvor komplekse nettverkene kan være, da med utgangspunkt i Shelley (2010), siden menneskehandlerne sjeldent lar seg intervju.

I kapittel 3.4 skal jeg først ta for meg forebygging av menneskehandel via media og på internett, deretter skal jeg se på Swahns studie av sexkjøpsloven, her kommer jeg inn på straffesaksarbeid og hvordan det kan henge sammen med forebygging, og om hans funn kan knyttes mot forebygging av menneskehandel.

2.0 Metode

2.1 Valg av metode

Metode er et redskap for å samle inn nødvendig data for å belyse et bestemt tema, det stilles krav til ærlighet og sannhet, og å systematisere sine tanker (Dalland 2017 s. 52). Ulike metoder kreves for ulik kunnskap, samt for å etterprøve påstander som sanne, gyldige og holdbare. Forskere forventes å tilstrebe mest mulig redelighet og synlighet i de tanker, resonnementer og valg som gjøres (Dalland, 2017, s.39). Metode er en planmessig framgangsmåte for å nå et bestemt mål, og ved å følge retningslinjene innen vitenskapelige metoder til å belyse et tema, sikres faglig objektivitet og forsvarlighet ved drøfting av en problemstilling (Grønmo 2016, s. 41).

Olsvik (2013, s.143) mener at ved å bruke vitenskapelige metoder til å belyse temaer, er dette et forsøk på å være objektiv ved drøftingen av en problemstilling, objektivitet er viktig for å belyse flere sider av fenomenet. Teorier er en forenkling av virkeligheten, men ved hjelp av vitenskapens strenge rammer kan vi si noe om små utsnitt av den store sammenhengen (Olsvik, 2013, s.143-144).

Jeg har valgt å skrive en teoretisk oppgave. Dette innebærer å bruke etablerte teorier, argumenter, informasjon og forskning på fenomenet menneskehandel for å belyse min problemstilling. I denne oppgaven vil jeg drøfte muligheter og utfordringer i politiets arbeid med tanke på å utvikle og iverksette tiltak for å forebygge det bestemte fenomenet (Dalland, 2017, s. 54; Grønmo, 2016, s. 41-42).

Jeg har forsøkt å finne relevant informasjon omkring menneskehandel som kan belyse min problemstilling mest mulig objektivt. Forskningen jeg bruker i min bacheloroppgave er basert på kvalitativ metode. Kvalitativ metode tar sikte på å fange opp meninger og opplevelser som ikke kan måles med tall (Daland, 2017, s. 52).

2.2 Litteratursøk

I forbindelse med valg av litteratur benyttet jeg pensumtekster fra blant annet hovedområdene forebyggende oppgaver og etterforskning, inkludert straffeloven og vitenskapsteori. Jeg benyttet blant annet Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2016), mastergradsoppgaver og hovedfagsoppgaver. Søkemotorer jeg brukte på internett for søk etter forskningsartikler omkring fenomenet inkluderte Google Scholar og Idunn. Politiets nettsider og hjemmesiden til Rosaprojektet ble også benyttet. Jeg fant ikke veldig mange forskningsartikler som jeg kunne benytte, men de jeg fant, er med.

Jeg har blant annet brukt boken *Human Trafficking – A Global Perspective* av Louise Shelley. Shelley (2010) forsket på menneskehandel i 16 år ved bruk av intervjuer, domstolsavgjørelser, besøk i flere land og samarbeidet med dem for å få en forståelse av problemet på tvers av landegrenser. Hun intervjuet også ofre for menneskehandel og medlemmer av organisasjoner innen menneskehandel. Boken til Shelley er basert på kvalitativ data. Shelleys bakgrunn er beskrevet på bokens første side, samt på flere internettsider. Louise Shelley er universitetsprofessor ved George Mason University i USA og grunnlegger og direktør for Terrorism, Transnational Crime and Corruption Center (TraCCC) (Shelley, 2010).

Swahn (2009) skrev sin mastergradsoppgave på politihøgskolen i forbindelse med sexkjøpsloven, paragrafen om kjøp av seksuelle tjenester ble tilføyd ved lov i 2009. Swahn sin mastergradsoppgave i politivitenskap er basert på kvalitative data, han intervjuet blant annet sosiologer og prostituerte, samt brukte tidligere forskning. De prostituerte han intervjuet er kvinner. Swahn er politiinspektør og leder Felles enhet for forebygging ved Oslo politidistrikt.

2.3 Forforståelse

Vi har alltid en mening om et fenomen med oss inn i en undersøkelse, og at vi må være bevisst dette og ikke bare søke det som kan bekrefte vår forforståelse (Daland, 2017 s. 58).

Dette kaller Magnussen (2017, s. 187) bekreftelsesfellen og er en slagside mot bekreftelse. Det betyr at informasjon som samsvarer med forforståelsen blir sett, og det som ikke stemmer blir oversett. For å motvirke slagsiden må vi søke det som ikke samsvarer med forforståelsen og det blir lettere når vi har klart for oss hvilke tanker vi har om fenomenet på forhånd (Dalland, 2017 s. 58).

Min forforståelse av menneskehandel før Skarnes-saken i praksisåret og før jeg skrev denne oppgaven, var at menneskehandlere rekrutterer unge kvinner som er på ferie i utlandet, ved at kvinnene dopes og selges som prostituerte.

Menneskehandlerne har jeg tenkt på som menn. Jeg må ikke låse meg til at det kun er menn, men også kvinner, som utnytter andre personer til prostitusjon. Kvinner som selv ble utnyttet til prostitusjon har ofte blitt dem som lærer opp nye unge kvinner til å selge seksuelle tjenester (Shelley, 2010). De prostituerte som Swahn (2009) intervjuet til sin masteroppgave er kvinner. Jeg må tenke på at også menn kan være utnyttet til prostitusjon.

Min forforståelse var at menneskehandel handler om prostitusjon, Skarnes-saken er en mulig årsak til det. Som jeg sier i min avgrensning av oppgaven, består også menneskehandel av blant annet arbeid/tigging og krigstjeneste i fremmed land (Straffeloven 2005, § 257).

3.0 Hoveddel

3.1 Begrepsavklaringer

3.1.1 Menneskehandel – å utnytte

Menneskehandel er definert og beskrevet i oppgavens innledning, her forklares utnyttelse. Å utnytte en person vil si å bruke personen for å oppnå en fordel for seg selv (Politiet, 2020). *I det å utnytte en person ligger å bruke vedkommende for en fordel for seg selv. Dette vil typisk være en direkte eller indirekte økonomisk fordel, men ikke nødvendigvis. Det kan også tenkes at fordelene er å oppnå en viss posisjon i et bestemt miljø, eller gjentjenester* (Ot.prp.nr.62 (2002-2003), s. 97 sitert i Jahnsen, 2014, s. 148).

Personen som blir utnyttet har ofte en relasjon til den eller de som utnytter, for eksempel foreldre eller kjæreste, kanskje også reisefølge, men det kan også være snakk om at en person ansettes på andre vilkår enn det som ble forespeilet, og på grunn av for eksempel fattigdom eller manglende språkferdigheter ikke kommer ut av relasjonen (Shelley, 2010; Berg & Ellingsen, 2018).

3.1.2 Organisert kriminalitet

Organisert kriminalitet kan defineres som enkeltpersoner eller flere personer sammen som står bak utnyttelsen til menneskehandel (Politiet, 2020; Kripes, 2017). Menneskehandel kan være en del av organisert kriminalitet. I straffeloven (2005) § 79, bokstav c) og § 198, 2. ledd defineres organisert kriminalitet som et samarbeid mellom tre eller flere personer hvor gruppen må ha som hovedmål å begå en kriminell handling som kan straffes med minst 3 års fengsel. I menneskehandel-saker vil det si at bakmenn kan straffes etter begge lovbrudd, såkalt konkurrans (Fredriksen, 2017, s. 131).

3.1.3 Menneskesmugling – forskjellen mellom menneskehandel og -smugling

Menneskehandel og menneskesmugling kan være nært knyttet opp mot hverandre, men forskjellen er formålet med handlingen. Ved menneskehandel er formålet å utnytte en person, mens ved menneskesmugling er formålet å transportere en person ulovlig over ei landegrense (Politiet, 2020). Menneskehandel kan skje innenfor landets grenser og på tvers av landegrenser, det er utnyttelsen av en person som er straffbar, menneskehandel er brudd mot

personens grunnleggende menneskerettigheter. Ved menneskesmugling er det den ulovlige kryssingen av en landegrense som er straffbar, menneskesmugling er et brudd mot staten (Politiet, 2020).

3.1.4 Hallikvirksomhet, prostitusjon og sexkjøpsloven

Hallikvirksomhet er i straffeloven (2005) § 315 definert som å legge til rette for prostitusjon. Eksempel på dette er å leie ut lokaler som brukes til prostitusjon eller formidle prostitusjon gjennom offentlige annonser. Prostitusjon defineres i straffeloven (2005) § 315 som «en person som mottar vederlag for å ha seksuell omgang eller foreta seksuell handling med en annen eller for å utføre handlinger som svarer til seksuell omgang med seg selv».

Sexkjøpsloven § 316 ble, som § 315, tilføyd straffeloven (2005) i 2009. Sexkjøpsloven gjør det straffbart å kjøpe seksuelle tjenester til seg selv eller andre, hensikten kan være å endre sexkjøpernes holdninger og på den måten også forebygge menneskehandel (Swahn, 2009).

3.1.5 Forebygging - Kunnskapsbasert politiarbeid

Med forebyggende politiarbeid menes at politiet skal være i forkant og gripe inn før noe negativt skjer (Lie, 2015, s. 19). Kunnskapsbasert politiarbeid kan defineres som at «politiet skal gå vitenskapelig til verks ved å systematisere sine egne erfaringer og ved å forholde seg aktivt til, og anvende, andre typer kunnskap enn sin egen» (Finstad sitert i Gundhus, 2008, s. 45-46).

Kunnskapsbasert politiarbeid er basert på vitenskapelig kunnskap og strategi i større grad enn politiets erfaringer (Lie, 2015, s.312). Politidirektoratets ideal om kunnskapsbasert politiarbeid er i stor grad basert på aktivt å bruke IKT (informasjons- og kommunikasjonsteknologi) (Gundhus, 2008, s. 45). IKT-bruk handler om å effektivisere og profesjonalisere politiarbeidet, men kan også gå på bekostning av politibetjentes refleksjon over kvaliteten av informasjonen og kunnskapsarbeidet (Gundhus, 2008, s. 53). Lie (2015, s. 312-313) sier at kunnskapsbasert politiarbeid skal være grunnlaget for forståelsen av politiets rolle og oppgaver, blant annet at den enkelte polititjenesteperson forstår og bruker samfunnsvitenskapelig metode for å søke ny kunnskap og erfaringer. Kunnskapsbasert politiarbeid i norsk politihøgskoleutdanning innebærer å blande erfaringsbasert kunnskap med forskerkunnskap (Gundhus, 2008, s. 46), hvor målet ikke kun er å utvikle teoretisk kunnskap, men også analysere, vurdere og reflektere over egne erfaringer.

3.2 Globalisering

Mange har en forestilling om at globalisering handler om at fenomener, her menneskehandel, er fremmed for det lokale og kommer utenfra, blant annet gjennom EU og Schengen (Franko, 2017, s. 228). Sosiologen Saskia Sassen (siteret i Franko, 2017, s. 228) er kritisk til dette, og mener at globalisering også finnes og kan forskes på lokalt. Franko (2017, s. 229) sier at det globale og lokale blandes til det «glokale», og med det skapes nye og uforutsigbare mønstre. Det kan være en utfordring for politiet ettersom kriminaliteten endrer seg med tiden, de kriminelle nettverkene har ofte mye ressurser, og tilpasser seg raskt utviklingen i samfunnet (Politiet, u.å). Nettverkene kan operere over store geografiske områder og på tvers av landegrenser, de kriminelle nettverkene i Norge er i vekst og holder også helt eller delvis til i utlandet (Politiet, u.å).

Både menneskehandel og menneskesmugling er transnasjonale fenomener og en form for global flyt som skaper utrygghet i samfunnet (Franko, 2017, s.226). For å forstå kriminalitetens utvikling og kontroll i Norge, må vi forstå utviklingen utenfor Norges grenser, da det internasjonale og nasjonale stadig blir knyttet tettere sammen (Franko, 2017, s.226). Nye reisevaner og kommunikasjonsmåter, særlig Internett, har gjort livene våre mer mobile og transnasjonale, og man kan si at grensen mellom Norge og resten av verden blir mer uklar (Franko 2017 s. 226).

Noen av årsakene til menneskehandel kan være stadig økende etterspørsel etter blant annet seksuelle tjenester, og menneskehandel kan bli stadig mer utbredt av samme grunn, samt at økt turisme og lite samarbeid over landegrenser med mange grenseoverganger gjør det enklere å krysse landegrenser enn tidligere. På grunn av Schengen-avtalen kan man så å si reise fritt i store deler av Europa (Shelley, 2010, s.12).

Kommunikasjon over internett er en gullgruve for menneskehandel-industrien; bakmenn og kjøpere kan anonymiseres, og kvinner og menn blir utnyttet og offer for menneskehandel (Shelley, 2010 s. 41).

Norge er et av de mest digitaliserte landene i verden, og gjennom blant annet teknologiens utvikling og internasjonal handel, har samfunnet blitt mer sårbar for menneskehandel på tvers av landegrenser (Franko 2017, s. 230). Mennesker, varer og tjenester krysser raskt landegrenser, og det gjør at også illegale varer og tjenester følger med den legale økonomiens utvikling (Larsson, 2010 s. 11), men ifølge Franko (2017, s. 233) har fokus på bekjempelse av organisert kriminalitet ført til et tettere internasjonalt samarbeid. Norsk politi samarbeider

daglig med politiet i andre europeiske land for å løse lokale saker med koblinger over landegrenser, og er tett integrert i det europeiske grensekontrollmarkedet (Franko, 2017, s. 226-227). Allikevel klarer menneskehandlerne å finne smutthullene, mens det lovlige markedet for handel over landegrenser stanses ved grensekontrollene (Shelley, 2010 s 37-38).

Også økonomiske kriser har vært med på å tilrettelegge for menneskehandel, siden de fattigste ofte lider mest med tanke på at prisene øker på de nødvendige godene for å ha en tilfredsstillende livsstandard (Shelley, 2010 s. 44). Det er særlig to demografiske faktorer som har bidratt til menneskehandel. Stadig økende befolkning med misforhold mellom antall menn og kvinner i mange land, og fattigdom; arbeidsløshet og manglende utdanning, blant unge i den tredje verden gjør at de utnyttes til arbeid eller prostitusjon for å bedre sin eller familiens økonomiske situasjon. De fleste reiser frivillig, men det finnes tilfeller der ofre ble neddopet og kidnappet (Shelley, 2010, s. 52; Berg & Ellingsen, 2018, s. 8).

3.3 Bakmenn og nettverk - menneskehandlere

Shelley (2010, s. 84-85) sier at noen kriminelle miljøer driver med ulike kriminelle aktiviteter basert på hva de kan tjene mest penger på der og da. Personer som utnyttes i menneskehandel kan selges gjentatte ganger, i motsetning til for eksempel narkotika, hvilket er en fordel for bakmenn og nettverket, som stadig profitterer av prostitusjonen (Shelley, 2010).

Det kan være mange ulike distributører til menneskehandel, alt fra diplomater i multinasjonale organisasjoner til kriminelle grupper som spesialiserer seg i handel og smugling av mennesker, også enkeltindivider som militære, politi og tidligere prostituerte er parter som utnytter andre mennesker, og motivet er oftest økonomi og/eller politikk (Shelley, 2010 s. 83-85).

I noen land, blant annet Thailand, Nigeria og Russland er politiet ofte korrupte, de assisterer handelen av mennesker gjennom grensekontrollene (Shelley, 2010 s. 2-7). Etterforskning i Russland og USA har avslørt at mange av de som arresteres for utnyttelse av kvinner til prostitusjon har høyere utdanning og ingen tidligere dommer, enn for eksempel de som smugler narkotika som oftere kommer fra fattige familier eller hadde tilknytning til mafia (Shelley, 2010 s. 85). Som nevnt kan også militære og politi være en del av nettverket bak. I Russland i 2007 ble et menneskehandel-nettverk avslørt, den ble styrt av rettshåndhevere og

sikkerhets personell. I Kambodsja i 2006 ble militært personell, blant annet militærpoliti, arrestert for å drive bordell og menneskehandel (Shelley, 2010 s. 85).

I motsetning til land hvor staten og dens representanter oppfattes som upålitelige og korruperte, har man i Norge og de nordiske land stor tro på at staten ikke er korrupt, ei heller statens representanter (Larsson 2010 s. 17). Det er heller snakk om underprestering og dårlig politiarbeid (Finstad, 2015, s. 235).

Norge er ikke et land som er kjent for høy grad av korrupsjon (Transparency International Norge, 2020), men helt sikre på at det ikke er noen «råtne epler» kan man vel ikke være?

«Råtne epler» er metafor knyttet til individer i politiet, og går ut på at den enkelte politibetjent er umoralsk, og at det kan smitte over på politibetjenter som i utgangspunktet er ærlige og hederlige (Finstad, 2015, s. 234). Sviktende ledelse og veiledning kan bidra til at lokale subkulturer får utvikle seg i politiet, og illojale politibetjenter vet hvordan korrupsjon organiseres, gjennomføres og bortforklares (Finstad, 2015, s. 234).

En utfordring med dette kan være at eventuell korrupsjon i Norge bortforklares med at det ble gjort en feil. Finstad (2015, s.235) sitt begrep «tabbeforklaring» går ut på at politiet gjør feil og tabber, og at det ufeilbarlige politiet ikke finnes. Av og til skjer det feil i politiet i Norge selv om det ikke er ønskelig, uavhengig av om det finnes nok ressurser og god opplæring (Finstad, 2015, s. 235).

Ifølge Shelley (2010, s.214) består 70% av prostitusjonsmarkedet i Norge av utenlandske kvinner. Shelley (2010, s.215) beskriver «mobile prostitution» som et fenomen hvor kvinner blir fraktet rundt i Europa for å jobbe kortere perioder i forskjellige land. Mest vanlig i Norge er at kvinnene som utnyttes til prostitusjon, blir plukket opp av halliker eller menneskehandlere i Russland ene dagen, fraktet til Norden for å jobbe og returnert noen dager senere (Shelley, 2010, s. 215).

Sett i lys av dette er det verdt å merke seg at Shelley (2010, s. 114) henviser til anti-mafia dommer Giovanni Falcone som bekjempet mafiafamilien La Cosa Nostra i Sicilia ved å virkelig forstå og kjenne nettverket. Men, det hjelper ikke å kjenne mafiaen for å bekjempe menneskehandelen. Man må kjenne menneskehandlerne og deres nettverk for å bekjempe dem. “Yet his insight that one must understand the tradition, cultures, and norms of a criminal group in order to fight them effectively should be at the core of any rational policies to counter the business of human trafficking” (Shelley, 2010, s. 114). Dette er overførbart i den

forstand at man erkjenner at hver enkelt organisasjon må kjennes fra innsiden for å kunne bekjempes effektivt, og gir et klart bilde på hvor komplekst og utfordrende overvåkning, forebygging og etterforskning av menneskehandel er for politiet. Slik jeg tolker det, trengs infiltratører langt inn i de forskjellige nettverkene, blant annet i Nigeria, Bulgaria, Kina og Russland, men infiltrasjon er tidkrevende fordi infiltratøren må vinne nettverkens tillit, og dobbeltrollen kan by på stor risiko for infiltratøren (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 47).

Ifølge Franko (2017, s. 230) beskriver Castell en verden hvor internasjonale kriminelle nettverk velger baser i land med svake og korrupte statsapparat, og at de derifra eksporterer varer og tjenester til rike land hvor det er stor etterspørsel etter illegale tjenester. Kvinner er også bakmenn, de driver bordell og lærer opp yngre jenter til sexmarkedet. Det er som regel kvinner og unge jenter som utnyttes til prostitusjon, ofte fordi de nektes like rettigheter som menn og gutter og har lavere sosial status, og dermed er mer sårbare (Shelley, 2010 s. 16-17). Europeisk smuglerhistorie viser at flere av metodene som er særegne i vår tid, var godt innarbeida alt på 1700-tallet (Franko, 2017, s. 230-231). Franko (2017, s.231) skriver også at debattene om organiserte kriminelle nettverk ofte preges av overdrivelser av hvor mobile og internasjonale disse nettverkene er, og da er det ofte en tendens til å overse at de enkle/uformelle små nettverkene er de som står for en stor del av den internasjonale illegale handelen.

Forskning viser at det kan være mellomledd mellom prostituert og bakmenn. Ifølge Shelley (2010, s. 84) har etterforskning i USA og Vest-Europa identifisert forskjellige organisasjoners/nettverks strukturer, men etter hvert som menneskehandelen har utviklet seg de siste tiårene har også bakmenn og organisasjoner blitt mer profesjonelle og med det også mindre synlige. I England kunne det holdes auksjoner på flyplasser og kvinner ble auksjonert bort i full offentlighet, uten at det ble oppdaget av politiet (Shelley, 2010 s. 84).

3.4 Politiets forebyggende arbeid via media og på internett

Tidligere ble det hevdet at «cyberspace» var et eget domene som var utenfor lovgivers jurisdiksjon (Sunde, 2019, s. 597). Etterhvert ble det enighet om at loven gjelder likt i den fysiske verden som på internett. Dette betyr at handlinger som er straffbare i det fysiske rom også er straffbare om de begås i det digitale rom. Det betyr også at politiet har adgang til å utføre samme handlinger på internett som i det fysiske rom (Sunde, 2019, s. 597).

Sunde (2019, s. 598) henviser til viktigheten av politiets patruljering på Internett, og påpeker at både Metodekontrollutvalget (2009), Politidirektoratet (2015) og Lystad-utvalget (2017) beskriver viktigheten av at politiet patruljerer på Internett hvor også de kriminelle opererer. Internett har et stort overvåkningspotensial, og det kan være utfordrende i politiets forebyggende arbeid, særlig med tanke på personvern og ytringsfrihet (Sunde, 2019, s.598). En mulighet er å benytte kunstig intelligens på nettet for å identifisere menneskehandel, på samme måte som ved nettovergrep (ref. «Sweetie» i Sunde, 2019, s 601-604).

Ifølge Swahn (2009, s 91) forsøker politiet i Oslo å bruke media bevisst som et verktøy i forbindelse med kriminalitetsforebygging. Et moment som bevisst ble forsøkt påvirket gjennom media i forbindelse med operasjon gatejenter, var at de fleste sexkunder har moral og ikke ønsker å kjøpe sex av prostituerte som er utnyttet i menneskehandel eller hallikvirksomhet (Swahn 2009, s.91). Når media brukes på en slik bevisst måte, er det med et ønske om effekt på kjøpere og potensielle kjøpere. Ved at politiet gjennom media viser at sexkjøp avdekkes og anmeldes, er det tenkt å gi en opplevelse av at oppdagelsesrisikoen på flere arenaer øker (Swahn, 2009, s. 94). Kunnskap gjennom media om de prostituerte kan føre til økt barriere for kjøp av sex, og slik informasjon er viktig for å forebygge sexkjøp (Swahn, 2009, s. 94) og menneskehandel. I et kost-nytte perspektiv vil bruk av media, ifølge Swahn (2009, s. 95), fort bli et lønnsomt virkemiddel for politiet. Swahn (2009, s. 95) påpeker at kostnadene er lave og at media brukt bevisst krever svært lite politiresurser sammenlignet med straffeforfølgelse.

Ifølge Shelley (2010, s. 203) er det få europeiske kvinner som velger prostitusjon, fordi de har det for godt, blant annet på grunn av godt utviklede sosiale velferdsgoder. De få som velger å prostituere seg, klarer ikke å dekke etterspørselen på sexmarkedet, og det er derfor marked for utnyttelse til prostitusjon (Shelley, 2010, s. 203). Dette underbygges også av Regjeringens handlingsplanen mot menneskehandel (2016) som påpeker at flesteparten av de som utnyttes til prostitusjon i Norge er utenlandske statsborgere i en sårbar situasjon.

I 2004 opprettet Kripos i samarbeid med Telenor et barnepornofilter som filtrerer bort søk på gitte domener. Målet for dette var å hindre norske internettbrukere, uten spesiell datakompetanse, tilgang til barnepornografi. I stedet for å komme til siden kunden ønsker får man opp en advarsel fra Kripos (Swahn, 2009, s. 100-101). En mulighet å forhindre kjøp av seksuelle tjenester over Internett kan være frivillig filtrering hos ISP'ene (Swahn, 2009, s 100-101). ISP står for Internett Service Provider, altså internettleverandør, som for eksempel

Telenor. Filtrering skjer når man i søkemotoren, for eksempel Google Chrome, skriver inn et navn eller lignende og trykker på søk. Filtreringen fungerer på den måten at internettleverandøren filtrerer forespørselen på kunden sin nettleser, slik at kunden ikke kommer inn på den forespurte siden (Swahn, 2009, s.100-101).

Metoden for å gjøre de største sexannonsesidene utilgjengelig for kunder, som vil være minst ressurskrevende for politiet, er å få til et samarbeid med ISP'ene basert på frivillig filtrering (Swahn, 2009, s.100-101). Ordningen kan bygges opp på samme måte som med barnepornografifilteret. Å hindre kjøp av seksuelle tjenester over internett, kan være et forebyggende tiltak i kampen mot menneskehandel (Swahn (2009)).

Metoden vil begrense politiets arbeid til å dokumentere at annonsene på internettsidene faktisk var sexannonser (Swahn, 2009, s. 100-101). En utfordring med metoden kan være kravet om et nøytralt og fritt internett, med rett til å hente og levere innhold etter eget ønske (Swahn, 2009, s. 100-101). Skal politiet undersøke muligheten for slik filtrering, sier Swahn (2009, s. 100-101) at det kan være aktuelt å kontakte Post- og Teletilsynet og IKT Norge. Men dersom ikke ISP'ene går med på frivillig filtrering i samarbeid med politiet, kan det være en mulighet å få en rettslig kjennelse som pålegger dette. Swahn (2009, s.100-101) viser til musikkbransjen i Danmark som forsøkte seg på dette i forhold til nettstedet PiratBay. Spørsmålet om dette kan være mulig i Norge blir om det finnes tvangsmidler i norsk strafferett som kan pålegge internettleverandørene filtrering (Swahn, 2009, s.100-101).

Ifølge Swahn (2009, s. 100-101) kan en mulighet være straffeloven (2005) § 70, 2. ledd «Istedenfor å inndra tingen kan det påbys tiltak for å forebygge at tingen blir brukt til lovovertrædelser». «Som ting regnes også rettigheter, fordringer og elektronisk lagret informasjon» (Straffeloven, 2005, § 69, 2. ledd). For å bruke og pålegge et slikt tvangsmiddel må retten finne at ISP'ene har overtrådt straffelovens § 315 (Swahn, 2009). En mulighet for å oppnå dette, er at politiet kan dokumentere at annonsene faktisk er sexannonser, varsle ISP'ene om annonsene og anmode at nettsidene filtreres. Dersom ISP'ene ikke filtrerer frivillig etter et slikt varsel fra politiet, kan muligheten for at de tilrettelegger andres utnyttelse i prostitusjon være tilstede, og dermed rammes av straffeloven § 257. Det som kan tale til fordel for ISP'ene, er at handlingen er passiv og perifer i forhold til den straffbare handlingen (Swahn, 2009, s.100-101).

Straffeloven (2005) § 316 gjør det straffbart å kjøpe seksuelle tjenester fra voksne. Swahn (2009, s. 54) mener man kan tolke Justiskomiteens innstilling til sexkjøpsloven slik at man

gjennom å endre holdninger hos nåværende kjøpere, framtidige kjøpere og samfunnet for øvrig kan etterspørselen etter kjøp av seksuelle tjenester reduseres, og dermed bidra i arbeidet mot menneskehandel.

3.5 Sexkjøpsloven og forebyggende politiarbeid

Swahns mastergradsoppgave (2009) om sexkjøpsloven tar utgangspunkt i at politiet har to hovedspor i håndhevelsen av sexkjøpsloven; straffesaksarbeid og forebyggende politiarbeid. Det ene sporet utelukker ikke det andre, de to hovedsporene fungerer i praksis ofte i samspill med hverandre (Gundhus, 2015; Swahn, 2009). Det er antagelig bedre allmennpreventivt potensial ved straffesaksarbeid i forbindelse med sexkjøpsloven enn ved andre typer lovbrudd, fordi en tilsynelatende normal og ellers lovlydig borger begår et lovbrudd som kan være svært stigmatiserende (Swahn, 2009, s. 1-2).

Politiets kontrollmåter er viktig for om publikum har tillit til politiet, fordi publikums opplevelse av politiets legitimitet har betydning for samhandlingen mellom politi og publikum (Gundhus, 2017, s. 135). «Tillit til politiet» betyr at det forventes at politiet gjør og oppfører seg på en bestemt måte, samt at politiet hjelper publikum når det er behov (Larsson, 2010, s. 7-8). Publikums forventninger til politiet samsvarer med politiets ansvar, mål og oppgaver i henhold til politiloven §§ 1 og 2.

Ulempe med sexkjøpsloven og forebygging av menneskehandel kan være at i straffesaker som handler om kjøp av seksuelle tjenester, har personen som selger sex status som vitne (Swahn, 2009, s. 59). Som vitne har man forklaringsplikt for retten, men ikke for politiet. Personer som kjøper sex får status som mistenkt, og mistenkte har ikke forklaringsplikt, hverken for politiet eller retten. Det er heller ikke straffbart for mistenkte å ljuge så lenge de ikke legger skyld over på noen andre (Straffeprosessloven, 1981; Straffeloven, 2005; Påtaleinstruksen, 1985). Dette kan gjøre det vanskelig for politiet å få informasjon av sexkundene selv om kundene mistenker at den prostituerte er utnyttet til menneskehandel, ettersom sexkunden selv risikerer straff (Swahn, 2009, s. 59).

Sexkjøpsloven åpner for bruk av tvangsmidler mot mistenkte for sexkjøp, og der igjen kan det hentes inn nye bevis innen menneskehandelsaker (Swahn, 2009, s. 75). Slike bevis kan være viktige tilleggsplysninger til sexkunders forklaringer til politiet (Swahn, 2009, s. 75). For å kunne straffes for menneskehandel etter straffeloven (2005) § 257, bokstav a), må utnyttelse

til prostitusjon eller andre seksuelle tjenester bevises. Sexkunden kan være et viktig utgangspunkt for at politiet skal kunne bevise at personen faktisk har vært i prostitusjon (Swahn, 2009, s. 75). Tvangsmidlene ransaking og beslag av for eksempel sexkundenes datamaskin og telefon vil kanskje gi politiet viktige opplysninger om blant annet sted, omfang, tid og pris i forhold til sexkjøpene som til nå har vært gjennomført (Swahn, 2009, s. 75). Slike bevis kan gi politiet et utgangspunkt for å få mer detaljerte forklaringer fra kundene, som kan øke mistanken om at den prostituerte er utnyttet i menneskehandel (Swahn, 2009).

Swahn (2009, s. 76) finner i sin studie at det er både positive og negative holdninger til sexkjøpsloven. De prostituerte kan føle seg overvåket og ser ikke lenger på politiet som allierte. Tidligere tipset prostituerte politiet om voldelige halliker og overgripere, men på grunn av sexkjøpsloven vil politiet nå gå glipp av mange viktige tips (Swahn, 2009, s.76). Derimot kom en lov som sier at det de prostituerte har blitt utnyttet til og utsatt for er ulovlig, og at politiets arbeid mot sexkjøpere derfor er forståelig for dem (Swahn, 2009, s.76).

3.5.1 Gatemarked og innemarked

Gatemarked vil si at sexkundene plukker opp prostituerte fra gata, i dette tilfellet har politiet mulighet til å bevitne sexkjøpet (Swahn, 2009). Muligheter ved avdekking av menneskehandel i forhold til sexkjøpsloven være at politiet selv går «undercover» og møter opp som kunde, da kan observasjoner/utsagn på stedet gi politiet skjellig grunn til mistanke om at person(er) på stedet er utsatt for menneskehandel, eventuelt hallikvirksomhet (Swahn, 2009, s. 59-60). Politiet kan foreta en såkalt tredjemansransaking, etter straffeprosessloven for å sikre bevis mot, og om mulig avdekke halliken (Swahn 2009, s. 59-60).

Swahn (2009, s. 60) tar også opp mulighet for bevisprovokasjon. Han beskriver det slik at politiet for eksempel kan overta den prostituerte sin telefon og svare på henvendelser. Bevisprovokasjon krever klarsignal fra påtalemyndigheten og skal bare brukes mot alvorlig samfunnskriminalitet som menneskehandel. Politiet kan utgi seg for å være en prostituert, men kan ikke framprovosere en handling. Det betyr at det er kunden som hele tiden må ta initiativ til den straffbare handlingen (Swahn, 2009, s. 60; Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 335-336).

Skjult spaning byr på muligheter og utfordringer for politiets forebyggende arbeid mot prostitusjon til menneskehandel (Swahn, 2009, s. 61-62). Skjult spaning er å anse som en handlefrihet politiet har, metoden er ikke lovregulert, selv om den som overvåkes ikke er mistenkt for noe ulovlig (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 327). Ved skjult spaning skal hverken prostituerte, bakmenn eller kundene forstå at de blir overvåket (Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 326). Det er varierende om de prostituerte finner det problematisk at politiet overvåker dem, det i større grad problematisk når politiet er uniformert, særlig hvis overvåkingen skjer hyppig, og politiets tilstedeværelse hindrer at de får kunder (Swahn, 2009, s. 62). Skjult spaning er ressurs- og tidkrevende, og det kreves spesifikke ferdigheter og utstyr å gjennomføre (Swahn, 2009, s. 62; Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 326-327).

Prostitusjon på innemarkedet forgår innendørs for eksempel i leiligheter, og da mister politiet observasjon av fasen hvor kjøper plukker opp prostituerte. Det er sjelden fysisk kontakt mellom sexkunden og prostituert før kunden ankommer stedet der den seksuelle tjenesten skal finne sted (Swahn, 2009, s. 69). Kunden svarer på en annonse, enten over internett eller via avisannonse (Swahn, 2009, s. 69-70). En mulighet for politiet er å svare på sexannonsen, gå «undercover» og møte opp på adressen den prostituerte leverer seksuelle tjenester fra. Ved oppmøte kan politiet danne seg et inntrykk av hvor mange kunder den prostituerte har, om den prostituerte overvåkes av bakmenn og kanskje også opprette spaning for å avdekke om det faktisk er utnyttelse til menneskehandel. Dette krever sivilt politi med spesifikke ferdigheter innen skjult spaning (Swahn, 2009, s. 70; Bjerknes & Fahsing, 2018, s. 326-327).

4.0 Avslutning

Politiets oppgaver i henhold til politiloven og politiinstruksen er å forebygge kriminalitet, det vil si at politiet skal gripe inn før den straffbare handlingen har skjedd. Spaning kan være en mulighet for politiet til å stanse sexkunder før seksuell kontakt initieres med prostituerte som kan være utnyttet til prostitusjon, og på den måten forebygge menneskehandel (Swahn, 2009, politiloven 1995 § 2, politiinstruksen 1990 § 2-2).

Internett er et av Norges største kontaktarenaer for sexannonser, og gjennom et samarbeid med internettleverandørene har politiet en mulighet til å forebygge menneskehandel ved å fjerne de største nettsidene for kjøp/salg av sex.

I Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2016) listes opp tiltak for å forebygge menneskehandel, men jeg finner disse vanskelig å forstå siden det er lite konkretisert hvordan tiltakene faktisk skal gjennomføres.

Spaning og infiltrasjon kan være fine muligheter i politiets forebyggende arbeid, men dette byr på flere utfordringer. Det kan synes slik at politiets muligheter til å forebygge menneskehandel overskygges av utfordringer, kanskje i den grad at det som skal være trygghet for alle blir til trygget for ingen.

Kombinasjonen av høy etterspørsel og ukoordinert rettshåndhevelse på tvers av landegrenser gjør det vanskelig å stoppe menneskehandel (Shelley, 2010, s. 203). Der bransjen og bakmenn hele tiden tilpasser seg, er det viktig at politiet holder seg oppdaterte og bruker kunnskapsbasert politiarbeid og utveksling av erfaringer for å holde tritt i kampen mot menneskehandel.

5.0 Litteraturliste

Berg, K. T. & Ellingsen, R. D. (2018). *Det handler om nåtiden: En kvalitativ studie om ofre for menneskehandel i Oslo* (Hovedoppgave, Psykologisk institutt, Samfunnsvitenskapelig fakultet, Universitetet i Oslo). Hentet fra:

https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/62468/berg_ellingsen2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Bjerknes, O. T. & Fahsing, I. A. (2018). *Etterforskning – prinsipper, metoder og praksis*. Bergen: Fagbokforlaget

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk

Doezema, J. (2007). Hvem kan velge? Tvang, samtykke og FN-protokollen mot menneskehandel. I L. Jessen (red.), *Det ideelle offer - Andre tekster om prostitusjon*. [Oslo]: Koloritt forlag

Franko, K. (2017). Fra nasjonal til global og «glokal» kriminologi. I H. M. Lomell & M. Skilbrei (red.), *Kriminologi*. Oslo: Universitetsforlaget

Fredriksen, S. (2017). *Norm, skyldkrav og straffetrussel: utvalgte emner fra spesiell strafferett*. Oslo: Gyldendal Juridisk

Fredriksen, S. (2017). *Lovbrudd, skyld og straff: hovedlinjer i alminnelig strafferett*. Oslo: Gyldendal Juridisk

Gundhus, H. O. (2008): Kunnskapsarbeid og yrkeskulturer i politiet. I R. Granér & P. Larsson (red.), *Policing in Scandinavia: Proceedings from the conference on police research I Växjö august 2007* (s. 45-56, Växjö University studies in policing NR 005-2008). Växjö: Växjö University

Gundhus, H. O. I. (2015). Forebyggende politiarbeid – i spennet mellom kriminalitetskontroll og trygghet. I P. Larsson, I. O. H. Gundhus & R. Granér (red.), *Innføring i politivitenskap*. Oslo: Cappelen Damm AS

Gundhus, H. O. I. (2017). Politi. I H. M. Lomell & M. L. Skilbrei (red.), *Kriminologi*. Oslo: Universitetsforlaget

Jahnsen, S. Ø. (2014). *Innestengt eller utestengt? Norsk prostitusjonspolitik og kampen mot menneskehandel* (Dissertation for the degree philosophiae doctor (PhD) at the University of Bergen). Bergen: University of Bergen

Justis- og beredskapsdepartementet (2016). *Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel*. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/2b3b502659e348189abd086306ef0d19/jd_regjeringens-handlingsplan-mot-menneskehandel.pdf

Justis- og politidepartementet (2002, 11. desember). Protokoll for å forebygge, bekjempe og straffe handel med mennesker, særlig kvinner og barn, som supplerer de forente nasjoners konvensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fns-protokoll-for-a-forebygge-bekjempe-o/id107341/>

Kripos (2017, 20. desember). Menneskehandel i Norge – Kriminelle aktører. Et situasjonsbilde basert på politiets kilder. Hentet fra: https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/menneskehandel/menneskehandel_rapport_2017.pdf

Larsson, P. (2010). Tillitt til politiet: Fra nærhet til forhandlet legitimitet. I S. R. Runhovde (red.), *Tillitt til politiet* (s. 7-19) (PHS Forskning; 2010:4). Hentet fra: <http://hdl.handle.net/11250/175071>

Lie, E. M (2015). *I forkant – kriminalitetsforebyggende politiarbeid*. (2.utg). Oslo: Gyldendal Akademiske

Magnussen, S. (2017). *Vitnepsykologi 2.0*. Oslo: Abstrakt forlag AS

Olsvik, E. H. (2013). *Vitenskapsteori for politiet*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Politiet (u.å). Hva er menneskehandel? Hentet 27.02.2020 fra: <https://www.politiet.no/rad/menneskehandel/hva-er-menneskehandel/>

Politiet (u.å). Organisert kriminalitet. Hentet 19.03.2020 fra: <https://www.politiet.no/rad/organisert-kriminalitet/#undefined>

Politiinstruksen (rev. 2009). Alminnelig tjenesteinstruks for politiet av 1990. [Oslo]: Det kgl. Justis- og politidepartement

Politi loven (1995). Lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet. [Bergen]: Fagbokforlaget

Rosa (u.å.). Hva er menneskehandel. Hentet 09.10.2019 fra <http://rosa-help.no/om-menneskehandel/hva-er-menneskehandel/>

Rosa (u.å.). Om menneskehandel. Hentet 09.10.2019 fra <http://rosa-help.no/om-menneskehandel/>

Shelley, L. (2010). *Human trafficking – a global perspective*. New York: Cambridge University Press

Straffeloven (1902). Almindelig borgerlig Straffelov 22 mai 1902 nr. 10.

Straffeloven (2005). Lov 20 mai 2005 nr. 28 om straff.

Sunde, I. M. (2019). Patuljering på internett. I K. E. Sæther, K. Kvande, R. Torgersen & U. Stridbeck (red.). *Straff og frihet: Til vern om den liberale rettsstat. Festskrift til Tor-Aksel Busch* (s. 597-608). Oslo: Gyldendal Juridisk

Swahn, R. S. (2009). *Politiets håndhevelse av sexkjøpsloven* (Mastergradsoppgave, Politihøgskolen). Hentet fra:

<https://phs.brage.unit.no/phs-xmlui/bitstream/handle/11250/174763/Politiets%20h%C3%A5ndhevelse%20av%20sexkj%C3%B8psloven.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Transparency International Norge (2020, 23. januar). Korrupsjonsindeksen 2019 lansert i dag: Kampen mot korrupsjon fortsetter. Hentet fra:

<http://transparency.no/2020/01/23/korrupsjonsindeksen-2019-lansert-i-dag-kampen-mot-korrupsjon-fortsetter/>